

De littekens van Walcheren

Sporen van de inundatie en de bevrijding van Walcheren

Een zaterdag in mei 2004. We verlaten die ochtend per bus Miniatuur Walcheren in Middelburg om het échte Walcheren te bezoeken, en dan vooral de plaatsen die in de maanden oktober en november 1944 werden gebombardeerd. Van de gids krijgen we een kopie van een pamflet uitgelevert. Duizenden van deze pamfletten – met de waarschuwing dat de bevolking onmiddellijk moest evacueren – werden op 2 oktober 1944 door geallieerde vliegtuigen boven Zeeland uitgestrooid. We lezen snel de tekst door en voelen ons ramptoeristen.

Het is zonnig, winderig weer. Het fluitenkruid, dat overal langs de bolwerken in Middelburg bloeit, wiegt in de wind. We rijden langs een bord dat ergens aan de Singel half uit de sloot oprijst. We kunnen nog net “19 januari 1945” lezen. Op die dag was het springvloed en bereikte het water de hoogste stand. Het is nu haast niet voor te stellen dat zestig jaar geleden het water tot tegen de bolwerken klotste. De ‘bus’ van toen was een bootje, dat aanlegde bij een steiger in de buurt van de Seisstraat.

Via Serooskerke en Gapinge rijden we naar Veere. De eenden in de kreek bij Veere laten zich meedeinen op de golven. De natuur is op z'n mooist in deze tijd van het jaar. Het wit van de meidoorn en het fluitenkruid omzoomt op natuurlijke wijze het donkerblauwe, kabbelende water. Op sommige plekken is de kreek 17 tot 18 meter diep.

Op de dijk naar Vrouwenpolder, op de plaats waar de dijk op 11 oktober 1944 werd gebombardeerd, staat het gedenkteken van David van de Kop. De kleuren

glinsteren in de zon: groen voor het land, geel voor de zon, blauw voor het water en rood voor de daken. Schuin daarachter ligt nu een jachthaven.

In Vrouwenpolder staat bij de kerk een gedenkteken. Op 8 november 1944 gaven

de Duitsers zich over aan de geallieerden. Deze historische gebeurtenis vond plaats in de woonkamer van het huis van de familie Wattel. Het huis staat er niet meer. Omdat het braderie is in Vrouwenpolder, rijden we buitenom over de Noorddijk naar Oostkapelle. Deze middeleeuwse dijk is niet geschikt voor een touringcar en de

fietsers kijken dan ook terecht boos als ze een veilig heenkomen in de berm moeten zoeken om ons doorgang te verlenen. Langs de Manteling rijden we naar Domburg. Op deze stralende dag in mei denken we terug aan die sombere, koude eerste dagen van november toen er zo hard gevochten werd voor de bevrijding van Walcheren.

De rode daken van Westkapelle. De huizen liggen daar zo veilig achter de zeedijk. Maar het zijn wel nieuwe daken, van ná de oorlog. De mensen, die toen – als gevolg van die verschrikkelijke oktoberdagen – om het leven kwamen, liggen begraven

aan de voet van de vuurtoren.

We wandelen over de Westkappelse zeedijk. Aan het eind staat een monument met een Engelse tank. 'Toeristenkinderen' klimmen links en rechts over het voertuig heen en schreeuwen elkaar bevelen toe. De tank staat daar ter herinnering aan de landing die de geallieerden op 1 november op deze plaats uitvoerden. Walcheren was op die dag Normandië-in-het-klein, al troffen de soldaten hier wel een heel ander landschap aan en vertelden sommigen later dat de strijd om Walcheren zwaarder was. Als we de andere kant opkijken zien we het Westkappelse badstrand. Voor het

strand lag het gedeelte van de dijk dat op 3 oktober 1944 werd gebombardeerd door 243 Lancaster-bommenwerpers. Niet eerder werden deze zware bommenwerpers in zulke grote aantallen boven ons land voor een en hetzelfde doel gebruikt. Het badstrand is nu slechts een pleister op de wonde van Westkapelle.

Achter het badstrand staan de radartoren en het inundatiemonument. *De Zwamme* (luciferstokje) en *de Schoppestele* (steel van een spade) hebben elkaar niet veel te vertellen; de ene waarschuwt, de andere herinnert.

Bij de nadering van de Westkappelse

kreek is het net of het een paar graden kouder wordt. Ook dit water is ontstaan door het bombardement van de dijk. Aan de landzijde, in de buurt van de Jakob Brasserstraat, hebben zich op het water een heel stel eenden en zeemeeuwen verzameld. Ze maken veel kabaal wanneer we tot aan de rand van de grote waterplas lopen. Het moet hier minstens twintig meter diep zijn.

Rijdend door het groene Walcherse land in de richting van Ritthem, passeren we een paar bunkers die ooit deel uitmaakten van de *Atlantikwall*. Sommige bunkers zijn zo'n vanzelfsprekend onderdeel van het Wal-

Onder: Bunkers aan de Blauwpoortseweg. Het zijn twee geschutskazematten van het type 611. Ze maakten deel uit van de batterij Werendijke, door de Duitsers Stützpunkt Von Seeckt genoemd. De bewapening bestond uit 2 x 15,5 cm Schwere Feld Haubitze SFH 414, houwit-sers die in Frankrijk waren buitgemaakt. De kanonnen waren zo opgesteld dat ze het strand vanaf Westduin tot aan Boulevard

Evertsen onder vuur konden nemen als de landing eenmaal zou zijn ingezet. Alle batterijen in de polder van Walcheren hadden hun vuur dekkend over de stranden liggen. In de duinen bij die stranden stonden bunkers om het vuur te leiden. De vuurleiding van de batterij bij Werendijke werd gevoerd vanuit een observatiebunker van het type 120 bij Westduin. (Bron: Stichting Bunkerbehoud)

cherse landschap geworden dat het vreemd zou zijn wanneer ze opeens verdwenen waren. Dit mooie land, dat voor de inundatie nóg mooier moet zijn geweest. Het werd in alle toonaarden bezongen, 'beschilderd' en beschreven. Toen het in 1945 weer langzaam onder het water vandaan kwam, was het één zoute en dorre vlakke. Wat moet de eerste gang over de

verzilte akkers zwaar zijn geweest voor al die mensen die terugkeerden naar hun verwoeste bezit. Ritthem heeft ook zwaar geleden onder het bombardement op de dijk van de Zuidwating. Meer dan tachtig huizen werden verwoest. In het in 1952 heropende vereni-

Aan de kreek bij fort Rammekens.

De noodboerderij in Ritthem.

gingsgebouw raken we in gesprek met iemand die de inundatie en de bevrijding als kind heeft meegemaakt. Met zijn ouders woonde hij aan de Oostkapelseweg in Serooskerke. Toen het water opkwam, besloot zijn vader met het gezin

uit te wijken naar het huis Welgelegen, dat iets hoger lag. Later vond het gezin onderdak bij een Middelburgse familie aan de Walensingel en zo hoefde men niet te evacueren naar Zuid-Beveland. Dit is zomaar een verhaal dat je hóórt als je probeert te kijken naar het Walcheren van 1944. In Ritthem bezoeken we een noodboerde-

rij. Deze stáát er in ieder geval nog. “Toen we konden aantonen dat deze noodboerderij nog zeer nuttig kon zijn als opslagschuur, hoefden we hem niet af te breken”, vertelt de eigenaar, meneer De Pagter. Het is een romantisch, met klimop begroeid gebouwtje. Binnen bekijken we met iets van vertedering de vier kleine kamertjes,

Het interieur van de noodboerderij.

waar de sfeer van de jaren vlak na de oorlog nog is blijven hangen. Het huisje was als een kasteel voor de De Pagters toen ze – nadat ze maanden met veel te veel mensen in een veel te kleine ruimte hadden gebivakkeerd – deze vier kamertjes

helemaal alleen voor zichzelf mochten hebben.

Pas sinds 1997 mag men om en bij de Rammekenskreek vrij wandelen. Na het bombardement van 11 oktober 1944 hadden eb en vloed hier anderhalf jaar vrij spel. Zo ontstond een plas van 17 tot 24 meter diep. Het is nu een prachtig wandel-

gebied. Het water is brak, maar stinkt nog wel een beetje.

Op de dijk bij fort Rammekens zien we links van ons de kerncentrale liggen. Terwijl we in de verte staren naar de 'luchtverontreiniging' van Pechiney en Dow, vertelt de gids ons over het immense gat dat in de dijk ontstond. Pas op 22 februari 1946

lukte het – na een eerder mislukte poging – dit laatste gat, met een breedte van zeshonderd meter, ook te dichten. Voor de nieuwe dijk liggen nog caissons. Een monument wijst als een vinger omhoog om ons te laten zien dat deze plek bijzonder is.

Aan het eind van de middag zet de bus ons af bij Miniatuur Walcheren. We slenteren langs de bekende dorpskernen met de kerkjes, die wij deze dag bijna allemaal ook 'in het groot' gepasseerd zijn. Piepkleine mensjes zijn druk bezig rondom hun miniaturhuizen en boerderijen. Boerderijtjes genoeg... maar geen noodboerderijen. Namaakeendjes zwemmen – elektronisch gestuurd – vlak achter elkaar door kaarsrechte kanaaltjes. Twee tuinvijvertjes waar wat stijve miniatuurboompjes omheen staan, moeten de krekens voorstellen. Zo weinig vinden we terug van het weelderige, groene krekenslandschap dat we die dag bezocht hebben.

Dit Miniatuur Walcheren, dat toch in ieder opzicht met de inundatie samenhangt, zou ook in landschappelijk opzicht meer een afspiegeling moeten zijn van het echte Walcheren, het Walcheren van nú... met de littekens van vroeger.

Jopie de Klerk en Leo Hollestelle

Met dank aan Alie Kammeraat-Besemer. De foto's bij dit artikel zijn gemaakt door Leo Hollestelle.

Voor groepen is de dagtocht Walcheren 1944 nog te boeken bij het Bureau voor Toerisme Zeeland, afdeling groepsarrangementen, tel. 0118-659988, e-mail groepsreizen@bvtz.nl.